



การพัฒนาปศุสัตว์ ในโครงการอันเนื่อง มาจากพระราชดำริ



กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ISBN 978-974-682-270-1

การพัฒนาบุคลากร ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ลิขสิทธิ์

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

www.dld.go.th

พิมพ์ครั้งที่ 1

จำนวน 15,000 เล่ม

จัดพิมพ์โดย

กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี

กรมปศุสัตว์ ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทร. 0-2653-4494, 0-2653-4444 ต่อ 3356, 3357

โทรสาร 0-2653-4934

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

79 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

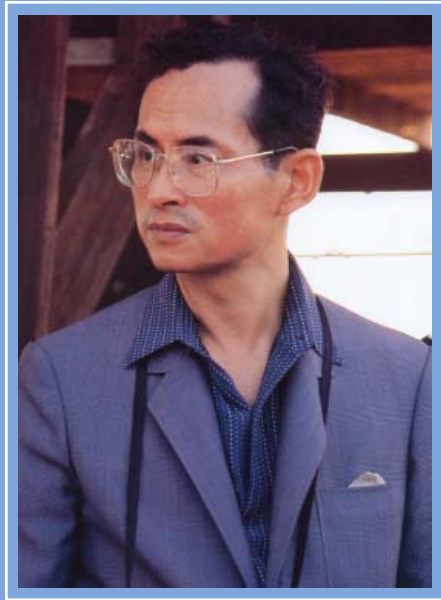
เรียบเรียงโดย

เรืองสุริย์ วงษ์ทองสาลี

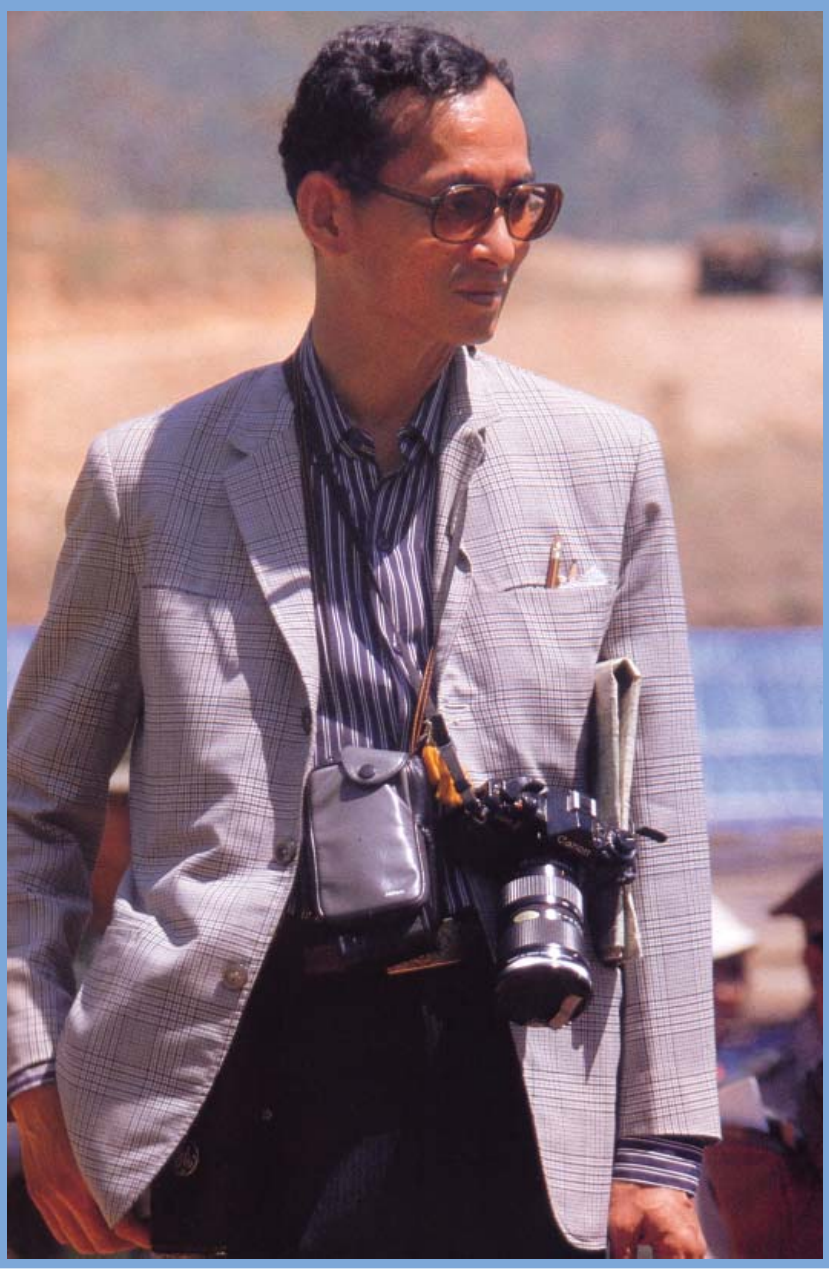
กลุ่มโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี

โทร. 0 2653-4444 ต่อ 3371-3 โทรสาร 0-653-4930



การพัฒนาปศุสัตว์ ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ



คำนำ

เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ กรมปศุสัตว์จึงจัดทำเอกสาร **การพัฒนาปศุสัตว์ ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ** เพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมราชวงศ์ทุกพระองค์ ที่พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการปศุสัตว์ ซึ่งช่วยพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในถิ่นทุรกันดาร ที่มีฐานะยากจนให้อยู่ดีกินดี ผลของการดำเนินงาน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคง นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณต่อ เกษตรกรและกรมปศุสัตว์เป็นอย่างยิ่ง

สารบัญ

หน้า

แนวพระราชดำริในการพัฒนา	๑
หลักการพัฒนา	๒
กิจกรรมปศุสัตว์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.....	๓
การพัฒนาตามสภาพภูมิสังคม	๕
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านปศุสัตว์ที่สำคัญตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ.....	๖
โครงการที่ดำเนินการในหลายภาค	๑๘
ผลของการดำเนินงาน	๒๐





การพัฒนาบุคลากร

ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แนวพระราชดำริในการพัฒนา

นับตั้งแต่วันที่เสด็จขึ้นครองราชย์ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระราชกรณียกิจด้านการเกษตรเป็นจำนวนมาก เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก จากการเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรในชนบทได้ทรงรับรู้ทุกข์สุขของราษฎรที่ต้องประสบปัญหาความยากจนและความล่าช้าทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลต่อเนื่องไปถึงความเสื่อมโทรมในคุณภาพชีวิต อันเป็นสาเหตุให้ชาวชนบทไม่สามารถพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง

การที่ราษฎรในชนบทจะสามารถพัฒนาพึ่งตนเองได้นั้น มีแนวพระราชดำรินำการพัฒนา ได้แก่

- การสร้างความแข็งแรงให้กับชุมชนด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต อันเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระยะยาว
- การสร้างเสริมสิ่งที่ชาวชนบทขาดแคลนและเป็นความต้องการอย่างสำคัญ คือ ความรู้ และการนำเอาความรู้ด้านเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่เข้าไปให้ถึงมือชาวชนบทอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเป็นขบวนการเดียวกัน จนสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลอย่างแท้จริง



หลักการพัฒนา

จากแนวพระราชดำริดังกล่าว พระองค์ทรงมีหลักในการพัฒนา คือ

- เป็นการพัฒนาโดยยึดปัญหาและสภาพแวดล้อมของพื้นที่เป็นหลัก โดยเฉพาะทรงให้ความสำคัญกับความกระตือรือร้นของคนในพื้นที่รวมทั้งความต้องการของเกษตรกร

- การรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อแก้ปัญหาหลักของชนบท เป็นรากฐานที่สำคัญของการพึ่งตนเอง

- การพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่รีบร้อนที่จะให้เกิดผลในทางเจริญอย่างรวดเร็ว ที่สำคัญคือ ชุมชนต้องพึ่งตนเองได้เรื่องอาหารก่อน จึงก้าวไปสู่การพัฒนาเรื่องอื่นๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาแนวทางช่วยเหลือไม่ให้เกษตรกรต้องละทิ้งแผ่นดิน และอาชีพเกษตรกรรม ได้พระราชทานพระราชดำริด้านการเกษตรเกิดโครงการพระราชดำรินับสิบล้านโครงการ พระราชทานแนวทางการดำเนินงานซึ่งกรมปศุสัตว์ได้รับสนองพระราชดำริ ทำการศึกษาค้นคว้าทดลอง ส่งเสริมพัฒนาแก้ไขปัญหาของราษฎรแต่ละพื้นที่ และนำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินงานขยายผลสู่พื้นที่ทั่วประเทศ เกิดผลพัฒนา จนปัจจุบันประเทศไทยมีความก้าวหน้าด้านการปศุสัตว์ในระดับแนวหน้าของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นพื้นฐานของความเข้มแข็งมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจสังคมโดยรวมของประเทศ

กิจกรรมปศุสัตว์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

การดำเนินงานด้านการปศุสัตว์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

๑. ศึกษาวิจัยด้านปศุสัตว์ให้ได้เทคนิควิธีที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

๒. เลี้ยงสัตว์เพื่อสาธิต ให้เกษตรกรที่สนใจมีโอกาสศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์

๓. ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ โดยสนับสนุนพันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ เพื่อผลิตอาหารโปรตีนในครัวเรือนและโรงเรียนถิ่นทุรกันดาร

๔. ส่งเสริมการปลูกพืชอาหารสัตว์ ให้เกษตรกรรู้จักพันธุ์พืชอาหารสัตว์ วิธีการปลูก การเก็บเกี่ยวและถนอมไว้ใช้ในยามขาดแคลน

๕. ฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยี ให้ความรู้ เบื้องต้นเรื่องการเลี้ยงสัตว์และการป้องกันโรค

๖. บริการด้านสุขภาพสัตว์ ฉีดวัคซีนป้องกันโรค ถ่ายพยาธิและรักษาพยาบาลสัตว์





พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริด้านการพัฒนาอาชีพปศุสัตว์หลายโครงการ เช่น ทรงริเริ่มการเลี้ยงโคนมขึ้นในประเทศไทยจนถือว่าอาชีพการเลี้ยงโคนมเป็น **“อาชีพพระราชทาน”** ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง **“ธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ”** เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจนได้มีโค-กระบือไว้ใช้แรงงาน ทรงสนับสนุนให้เกษตรกรทำการปศุสัตว์ในครัวเรือนเพื่อเสริมการกินดีอยู่ดี โดยมีพระราชดำริว่า ในการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ควรพิจารณากลุ่มผู้เลี้ยงเป็นสำคัญ ถ้าเป็นชาวบ้านทั่วไปที่มีพื้นฐานความรู้น้อย ต้องส่งเสริมแนะนำสิ่งที่ย่างและเหมาะสมกับพื้นที่ เช่น พันธุ์สัตว์ควรเป็นสายพันธุ์พื้นเมืองที่แข็งแรงทนทานต่อโรค เพื่อป้องกันการตาย สามารถหากินอาหารที่มีในพื้นที่ได้ง่าย ให้คัดเลือกพันธุ์สัตว์ที่เหมาะสม ลูกตก ส่งเสริมให้ราษฎรเลี้ยงมากขึ้น ทรงสนับสนุนให้ทำการเลี้ยงสัตว์ควบคู่กับการเพาะปลูก เพราะทรงเห็นว่าผลพลอยได้อีกส่วนหนึ่ง คือ มูลสัตว์สามารถนำมาใช้เป็นปุ๋ยคอกบำรุงดิน ช่วยให้ผลผลิตพืชดียิ่งขึ้น และยังนำไปหมักเป็นก๊าซชีวภาพใช้พลังงานได้ด้วย ส่วนพื้นที่ที่มีปัญหาในการเพาะปลูกพืช มีพระราชดำริให้ปรับปรุงจัดทำเป็นทุ่งหญ้าสาธารณะสำหรับเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้เกษตรกรใช้ประโยชน์ร่วมกันได้มากที่สุด

การพัฒนาตามสภาพภูมิสังคม

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยา เพื่อที่จะให้เหมาะสมทุกประการ...”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยึดถือสภาพความเป็นจริงของภูมิประเทศและสังคมวิทยาเกี่ยวกับประชาชนในพื้นที่พัฒนาเป็นหลัก ให้สอดคล้องกับภูมิสังคม ภูมิ คือ ลักษณะของภูมิประเทศสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเรา (ดิน น้ำ ลม ไฟ) สังคม คือ มนุษย์ที่อยู่ในสภาพแวดล้อม (วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมทางสังคม) เป็นที่มาของการดำเนินงานที่เป็นต้นแบบของการพัฒนาแบบย่อส่วนในแต่ละภูมิภาคของประเทศที่เรียกว่า “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ซึ่งมีแนวทางและวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

๑. เป็นแบบจำลองย่อส่วนสภาพทางกายภาพ และสังคมของภูมิภาคนั้นๆ ไว้ที่แห่งเดียว เป็นสถานที่ศึกษา ค้นคว้า ทดลองและพัฒนาในสภาพที่เป็นจริงภายใต้ปัญหาข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ และสังคมวัฒนธรรมของภูมิภาคนั้น

๒. เป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติของการพัฒนาที่มีชีวิต เป็นแหล่งศึกษาทดลองของเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงาน แหล่งความรู้ของราษฎร แหล่งแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดประสบการณ์และแนวทางการแก้ไขปัญหาระหว่างราษฎร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมและนักวิชาการ

๓. เป็นต้นแบบแห่งความสำเร็จ ต้นแบบของการบริหาร การประสานงานแบบรวมศูนย์ และเป็นระบบบริการเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว (One-stop Services)





โครงการพระราชดำริด้านปศุสัตว์ที่สำคัญ ตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ

การดำเนินงานโครงการพระราชดำริแต่ละภาค มีศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นโครงการหลัก ทำการศึกษาวิจัยด้านปศุสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ขยายผลการพัฒนาสู่เกษตรกรโดยสาธิตการเลี้ยงสัตว์ ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ ฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ และบริการด้านสุขภาพสัตว์ ดังนี้



ภาคกลาง

๑. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอนวมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ แห่งแรก ที่จัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๒๒ มีภารกิจหลักด้านการปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การปรับปรุงบำรุงดิน การปลูกป่าไม้และการพัฒนาปศุสัตว์ การจัดตั้งธนาคารโค-กระบือ การส่งเสริมด้านการประมง ไม้ดอกไม้ผล และการจัดการด้านสหกรณ์

กิจกรรมด้านปศุสัตว์ คือ สาธิตการเลี้ยงโคเนื้อ สุกร ไก่พื้นเมือง เป็ดเทศ และ กวางพันธุ์พอลโลว์

๒. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกาบัง จังหวัดจันทบุรี

ดำเนินกิจกรรมศึกษา ทดลอง วิจัย
สาธิตการพัฒนาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม
ชายฝั่ง การบำบัดน้ำเสียจากการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ
การอนุรักษ์และรวบรวมพันธุ์ไม้ป่าชายเลน
การวิจัยและทดสอบระบบการเกษตรผสมผสาน
การฝึกอบรมและส่งเสริมปศุสัตว์

กิจกรรมด้านปศุสัตว์ คือ สาธิตและ
ส่งเสริมการเลี้ยงแพะนม ไก่ เป็ดเทศ นกกระทา
และสาธิตการเลี้ยงกวางพันธุ์รูซ่า

๓. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอยะอำ จังหวัดเพชรบุรี

เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาด้านป่าไม้
เอนกประสงค์ ศึกษารูปแบบการพัฒนา
เกษตรกรรมควบคู่กับการปลูกป่าและจัดหา
แหล่งน้ำ เนื่องจากสภาพดินเสื่อมโทรมเพราะ
ถูกบุกรุกแผ้วถางป่า จึงจัดให้ราษฎรที่ทำกิน
อยู่เดิม มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าไม้ และ
ส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้

กิจกรรมด้านปศุสัตว์ สาธิตและส่งเสริม
การเลี้ยงโคนม แพะนม เป็ด ไก่ พืชอาหารสัตว์
เกษตรกรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และ
ประกอบอาชีพปศุสัตว์เป็นหลัก เลี้ยงโคนม แพะนม





ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๔. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร



ภารกิจหลักในการพัฒนาระบบชลประทาน ป่าไม้ ศึกษาวิจัยปรับปรุงบำรุงดิน การปลูกพืชเศรษฐกิจ การทดสอบพันธุ์ข้าว พันธุ์สัตว์ เป็นตัวอย่างให้ราษฎรนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเอง นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองได้ต่อไป

กิจกรรมด้านปศุสัตว์ เลี้ยงโคเนื้อ ไก่ผสมสุกร ไก่พื้นเมือง ไก่วง เป็ดเทศ ปรับปรุงพันธุ์สัตว์พื้นเมือง **“สุกรภูพาน ไก่ตำภูพาน”**



๕. โครงการศูนย์พัฒนาปศุสัตว์ ตามพระราชดำริ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริเมื่อปี ๒๕๒๕ ให้กรมปศุสัตว์จัดทำศูนย์สาธิตและส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงสัตว์แบบเกษตรผสมผสานในที่ดินพระราชทานที่บ้านเด่นอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน อำเภอด่านซ้าย และพื้นที่ใกล้เคียง เกษตรกรผลิตอาหารโปรตีนได้เพียงพอ และส่งเสริมเป็นอาชีพหลักเชิงธุรกิจ

ปี ๒๕๔๕ จังหวัดเลยได้เสนอสำนักพระราชเลขานุการขอใช้พื้นที่โครงการ จัดทำศูนย์สาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรแบบผสมผสาน เป็นจุดท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ มีหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมดำเนินการ

กิจกรรมด้านปศุสัตว์ มีการสาธิตการเลี้ยงไก่ เป็ดเทศ สุกร และโคเนื้อ โดยได้ผลิตลูกไก่ส่งเสริมโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเลย เพื่อเลี้ยงเป็นอาหารกลางวันของนักเรียน ได้รับคำชมเชยจากกระทรวงศึกษาธิการเป็นต้นแบบเผยแพร่สู่พื้นที่อื่นๆ





๖. ศูนย์รวมนมสถานีวิจัยทดสอบพันธุ์สัตว์สกนกร ตามพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดสกนกร

เมื่อปี ๒๕๒๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริให้กรมปศุสัตว์ร่วมกับจังหวัดสกนกรส่งเสริมการเลี้ยงโคนมและจัดทำโครงการโรงนมพาสเจอร์ไรซ์ขึ้นโดยใช้เครื่องมือขนาดเล็ก เมื่อดำเนินการได้ผลดีแล้ว อาจจะขยายเป็นระบบสหกรณ์ต่อไป โดยกรมปศุสัตว์ควบคุมคุณภาพการผลิต ให้ความรู้เรื่องการดำเนินธุรกิจโรงนม ส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคนมที่ถูกหลักวิชาการ กรมส่งเสริมสหกรณ์ให้ความรู้ด้านกระบวนการสหกรณ์ นอกจากนี้ทรงให้ความสำคัญด้านโภชนาการเด็ก กองทุนช่วยเหลือเพื่อการศึกษาของบุตรหลานสมาชิกรวมทั้งการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อใช้เลี้ยงโคนม และปรับปรุงถนนเพื่อความสะดวกในการขนส่งนม

ศูนย์รวมนมฯ สกนกร เปิดดำเนินการเมื่อ ๑ กันยายน ๒๕๒๙ โดยรับน้ำนมดิบเข้าโรงงานครั้งแรกจากแม่โคนม ๒๕ ตัว เกษตรกร ๒๐ ครอบครัว บริษัทเอสซีแอสแตนดาร์ดแห่งประเทศไทย จำกัด ได้น้อมเกล้าฯ ถวายอาคารเครื่องจักรอุปกรณ์กำลังผลิต ๒,๐๐๐ กก./วัน เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ พ.ศ. ๒๕๓๐ ทำการผลิตนมพาสเจอร์ไรซ์ “นมภูพาน” โดยกรมปศุสัตว์กำกับดูแลการดำเนินงานถึงปัจจุบัน กิจการก้าวหน้ามีรายได้หมุนเวียนสามารถพึ่งตนเองได้



ภาคเหนือ

๗. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอต๋อยสะแกเค็ด จังหวัดเชียงใหม่

พระราชดำริเมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๒๕ ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาทดลองรูปแบบการพัฒนาพื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธารของภาคเหนือ เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาลุ่มน้ำอื่นๆ ในภูมิภาค โดยใช้ระบบชลประทานเข้าเสริม เน้นการพัฒนาป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ให้สมบูรณ์ ส่งเสริมปศุสัตว์และโคนม และปลายทาง เป็นการศึกษาด้านการประมง พื้นที่ดำเนินการ อยู่ในเขตป่าขุนแมกวง มีหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษา ๑๐ หมู่บ้าน

กิจกรรมด้านปศุสัตว์ มีการเลี้ยงโคนม แพะนม สุกรลูกผสมเหมยชาน ไก่พื้นเมือง เป็ดเทศ และกระต่าย





๘. โครงการหลวง

ทรงโปรดฯ ให้เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ปี ๒๕๑๒ วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเกษตรที่สูงลดการปลูกพืชเสพติดและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร ช่วยเหลือราษฎรชาวไทยภูเขาในถิ่นทุรกันดาร เพื่อแก้ไขปัญหาการทำไร่เลื่อนลอย และปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดน



พื้นที่ดำเนินการ ๓๖ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และโครงการขยายผลฯ เพื่อพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนอีก ๓ แห่ง ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน พะเยา น่าน และกำแพงเพชร ซึ่งราษฎรบนพื้นที่สูงประกอบด้วยหลายชนเผ่าที่มีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอย่างต่อเนื่อง ชาวไทยภูเขาทุกคนเผ่า มีความต้องการเลี้ยงสัตว์เพื่อประกอบพิธีกรรม และเป็นอาหารโปรตีนในครัวเรือน ในระยะแรกกรมปศุสัตว์ได้จัดเตรียมพันธุ์สัตว์เพื่อพระราชทานให้เกษตรกรเลี้ยงขยายพันธุ์ ต่อมาได้ส่งเสริมการเลี้ยงสุกร สัตว์ปีก และโคพื้นเมืองภาคเหนือ



นอกจากนี้ มีการนำกระบือนมไปเลี้ยงที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองเขียว อำเภอเชียงดาว เริ่มผลิตเนยแข็ง Mossellera Cheese จำหน่ายในร้านค้าโครงการหลวง



๙. โครงการกฐินพัฒนา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

เมื่อปี ๒๕๓๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ทรงเยี่ยมราษฎรพื้นที่ อำเภอบ่อเกลือ ทอดพระเนตรเห็นสภาพความเป็นอยู่ของราษฎรที่ด้อยโอกาส จึงมีพระราชดำริให้ดำเนินการช่วยเหลือ และจัดตั้งศูนย์กฐินพัฒนาเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาประชาชนบนพื้นที่สูงแบบครบวงจรในพื้นที่ อำเภอบ่อเกลือ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ

กรมปศุสัตว์ได้ดำเนินกิจกรรม สาธิตการเลี้ยงแพะ ไก่พื้นเมือง ฝึกอบรมเกษตรกร และส่งเสริมการเลี้ยงแพะ สัตว์ปีก สุกร รูปแบบฟาร์มสาธิต





ภาคใต้

๑๐. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

มีภารกิจหลักมุ่งเน้นการศึกษาริวิจัยและพัฒนาสภาพดินที่มีปัญหาและใช้ประโยชน์ไม่ได้ ให้นำกลับมาใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรมได้อีก คือ การพัฒนาพื้นที่ดินพรุ ดินเปรี้ยวจัดการแก้งดิน การพัฒนาพื้นที่ป่าพรุ การอนุรักษ์และบำรุงพันธุ์ไม้ป่าพรุ การศึกษาทดลองด้านพืชอาหารสัตว์ ปศุสัตว์ ประมง ไม้ดอกไม้ประดับ

กิจกรรมปศุสัตว์ มีการศึกษาริวิจัยพืชอาหารสัตว์ในพื้นที่พรุ สาธิตแพะนม แกะ ไก่ เป็ดเทศ ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ และส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ปีกในโรงเรียนเพื่อแก้ปัญหาด้านโภชนาการ



๑๑. โครงการหมู่บ้านปศุสัตว์-เกษตร มูโนะ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

เดิมเป็นพื้นที่พรุ มีน้ำท่วมขังตลอดปี ต่อมามีการขุดคลองชลประทานมูโนะในปี ๒๕๒๐ พื้นที่พรุได้แห้งลงราษฎรจึงเข้าไปใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์ ต่อมาในปี ๒๕๒๖ อาสาสมัครที่ปลดประจำการแล้วไม่มีที่ทำกิน ได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอให้ทรงช่วยเหลือ จึงทรงโปรดฯ ให้จัดตั้งโครงการหมู่บ้านปศุสัตว์-เกษตรมูโนะ เป็นศูนย์สาขาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จัดสรรที่ดินให้สมาชิก ๓๐ ครอบครัว ปลูกบ้านครอบครัวละ ๓ ไร่ เลี้ยงสัตว์ ๑๒ ไร่ โดยจัดทำทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์เป็นพื้นที่ส่วนรวมของหมู่บ้าน ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ แพะนม สัตว์ปีก เป็นอาชีพหลัก และเพาะปลูกพืชเป็นรายได้เสริม เนื่องจากสภาพดินเป็นกรดจัด





๑๒. โครงการพัฒนาการเกษตรบ้าน กูแบซีรา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดปัตตานี

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จ เยี่ยมราษฎรบ้านกูแบซีรา เมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๔๔ ทรงรับทราบสภาพปัญหาความเดือดร้อนของราษฎร จึงทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องร่วมกันพิจารณาหาทางแก้ไขปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่ ปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาน้ำอุปโภคบริโภค และปัญหาการประกอบอาชีพ จังหวัดปัตตานีจึงแต่งตั้งคณะทำงานพิจารณาวางแผนการพัฒนาแบ่งออกเป็นด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบประปา การศึกษา และการพัฒนาอาชีพ ด้านเกษตร การปลูกพืช ปศุสัตว์ ประมง และสหกรณ์ ดำเนินการที่กลุ่มบ้านกูแบซีรา หมู่ ๔ บ้านปูลากาซิง ตำบลกลอง อำเภอยะรัง



กิจกรรมด้านปศุสัตว์ ได้ฝึกอบรมให้ความรู้เกษตรกร มีการส่งเสริมการเลี้ยงแพะและสัตว์ปีก



๑๓. โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ลุ่มน้ำปากพนัง เคยเป็นอยู่ข้าวอยู่น้ำที่สำคัญของภาคใต้ ต้องเสื่อมโทรมลงจากการบุกรุกทำลายแหล่งต้นน้ำลำธาร ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วม ปัญหาความขัดแย้งในการประกอบอาชีพระหว่างการทำนาข้าวและนากุ้ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยในความเดือดร้อนของราษฎร จึงมีพระราชดำริให้กรมชลประทานดำเนินการก่อสร้างประตูระบายน้ำปากพนังเพื่อกักน้ำจืดและป้องกันน้ำเค็ม ปรับปรุงคลองธรรมชาติเพื่อการระบายน้ำ และพัฒนาส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้ ซึ่งกรมปศุสัตว์ได้ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ โคนม แพะ สุกร เป็ดไข่ เป็ดเทศ ไก่ ตั้งแต่ปี ๒๕๓๙

เมื่อการก่อสร้างโครงการชลประทานปากพนังแล้วเสร็จในปี ๒๕๔๗ ส่งผลให้เกษตรกรที่มีอาชีพเลี้ยงกุ้งทะเลในพื้นที่น้ำจืด ๕ อำเภอ จำนวน ๓,๗๒๕ ราย ต้องหยุดกิจการตามพร.บ.คุ่มครองฯ สิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการปรับเปลี่ยนอาชีพของเกษตรกรตามความสมัครใจ มีเกษตรกรต้องการเปลี่ยนมาทำอาชีพปศุสัตว์มากถึง ๑,๖๔๑ ราย (ร้อยละ ๔๔) โดยส่วนใหญ่ต้องการเลี้ยงโคเนื้อ





โครงการที่ดำเนินการในหลายภาค

๑๔. โครงการฟาร์มตัวอย่าง ตามพระราชดำริ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งฟาร์มตัวอย่าง เพื่อให้ความช่วยเหลือราษฎรให้มีแหล่งจ้างแรงงานในท้องถิ่น มีรายได้จากการปฏิบัติงานและฝึกอาชีพในฟาร์ม เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรจากการปฏิบัติจริง แหล่งผลิตอาหารที่ปลอดภัย สามารถนำไปประกอบอาชีพ และอาจจะพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อไปได้ โดยมีการจัดตั้งฟาร์มตัวอย่างขึ้นในภูมิภาคต่างๆ เช่น

- บ้านขุนแตะ อำเภोजอมทอง และบ้านแม่ตุงติง อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
 - บ้านบ่อหวี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
 - บ้านโคกป่าซาบือซา อำเภอเมืองจังหวัดนราธิวาส
 - หนองระหารจีน อำเภอเมืองและตำบลสีบัวทอง อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง
- กรมปศุสัตว์ให้คำแนะนำการออกแบบผังฟาร์ม การก่อสร้างโรงเรือนคอกสัตว์ จัดระบบป้องกันโรคสัตว์ จัดทำแปลงพืชอาหารสัตว์ สนับสนุนพันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ และให้ความรู้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า



๑๕. โครงการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

วัตถุประสงค์การดำเนินงานด้านปศุสัตว์ เพื่อลดปัญหาการขาดสารอาหารโปรตีน เสริมสร้างความรู้และพัฒนาทักษะในการเลี้ยงสัตว์ โดยเน้นให้เกิดความต่อเนื่อง ยั่งยืนและพึ่งตนเองได้

พื้นที่ดำเนินการในโรงเรียนสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนทุกแห่ง ศูนย์ฝึกอาชีพนักเรียนเก่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม และศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน รวมประมาณ ๕๐๐ แห่ง นักเรียนประมาณ ๓๘,๖๐๐ คน

วิธีการดำเนินงานโดยสนับสนุนการเลี้ยงสัตว์ในโรงเรียน ให้สามารถผลิตอาหารโปรตีนเป็นอาหารกลางวันของนักเรียนได้ครบตามเกณฑ์ต่อเนื้อตลอดปี เฉลี่ย ๕๐ กรัม/คน/มื้อ ให้นักเรียนมีความรู้จากการปฏิบัติ โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน และสนับสนุนให้โรงเรียนมีศักยภาพ จัดตั้งกองทุนเพื่อการเลี้ยงสัตว์ มีการจัดบันทึกข้อมูลบัญชีฟาร์ม สามารถบริหารจัดการกองทุนให้เกิดความต่อเนื่องโดยมีการส่งเสริมการเลี้ยงไก่ ไก่พื้นเมือง เป็ดเทศ และสุกร





ผลของการดำเนินงาน

การดำเนินงานพัฒนาด้านปศุสัตว์ในโครงการตามพระราชดำริ ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีการเลี้ยงสัตว์เพื่อผลิตอาหารโปรตีนในโรงเรียนและชุมชน มีอาหารโปรตีนเพียงพอต่อการบริโภค และจำหน่ายเป็นรายได้หมุนเวียน เกษตรกรและเยาวชนได้รับความรู้ มีการฝึกปฏิบัติจริง และสามารถพึ่งตนเองได้



